

Adattármustra. Oktatás

A sorozat egyes számaiban független szakértők értékelik a magyar nyelvű internet könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal tananyagokkal és oktatással kapcsolatos információforrásokat. A bírálatok a használók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

Magyar Elektronikus Tanszék Adatbázis

Honlap: <http://tanszertar.hu>
E-mail: dante@tanszertar.hu
Fenntartó: Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum – Tanszék-információs osztály
Értékelés dátuma: 2007. június 17.
Értékelő: Drótos László

Általános értékelés

A Magyar Elektronikus Tanszék Adatbázis (META) – a tanszékösökkel foglalkozó szakmai szervezet, a HunDidac Szövetség által elindított adatbázis – 2002-től az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) kezelésében működik, annak egyik alapfeladatául. Az OPKM az adatbázisban nyilvántartott eszközökből egy valódi gyűjteményt is épít, Magyar Tanszék Etalontár (MATE) néven. Bár a rövidítések szellemesek, az „elektronikus tanszék” elnevezés első hallásra kissé megtévesztő lehet, hasonlóan a META honlapjáról is elérhető *Elektronikus Könyv és Nevelés* (www.tanszertar.hu/eken) folyóirat címéhez, mert ahogy az utóbbi sem e-könyvekkel foglalkozik, úgy a META sem csak elektronikus oktatási segédleteket tart nyilván, de azért szép számmal vannak benne multimédia CD-ROM-ok és oktatóprogramok, valamint audió CD-k és videó DVD-k, a hagyományos tanszerek: térképek, diafilmek, makettek, laboratóriumi eszközök stb. mellett. A Tanszék-információs osztály weblapja szerint „Az adatbázis ... az iskolafenntartók, iskolák, pedagógusok, szülők és diákok informálását, valamint a kutatók, fejlesztők, gyártók, kiadók és forgalmazók orientálását egyaránt hivatott szolgálni”. Ehhez hozzátehetjük még, hogy az iskolai könyvtárak gyarapítá-

sát is szolgálja, vagy inkább szolgálhatná, ha valóban teljes körű, naprakész és megrendelési lehetőséget is kínáló webhelyként működne. Jelenleg nagyjából 6400 tanszék mintegy tucatnyi adata között kereshetünk a *tanszertar.hu*-n, és emellett 83 gyártó és forgalmazó elérési adatai (postacím, telefon, e-mail, honlap) listázhatók ki.

A tesztelés során talált három komolyabb hiányosság a következő:

1. Komoly bajok vannak az adatok frissességével és teljességével. Megnézve egy-egy nagyobb hazai forgalmazó saját honlapját, úgy tűnik, hogy a META nem nagyon követi a kínálatot, ugyanakkor régi, már elavult tanszékös adatait is nyilvántartja (pl. C64 gépekre írt szoftvereket), amelyeknek már inkább tanszermúzeumban lenne a helyük. Az adattár tartalmával, frissítésével és az adatok forrásával kapcsolatban amúgy semmilyen tájékoztató nincs a honlapon.
2. Nagyon hiányzik a megrendelés lehetősége is: legalább egy, a termék adataival kitöltött űrlap, ami elektronikus levélben elküldhető a forgalmazónak. De még jobb volna, ha közvetlen összeköttetés lenne a gyártók és terjesztők saját online katalógusaival, ahol az aktuális árak és a raktárkészletek is megnézhetők. Ehhez persze szabványos metaadatok és adatcserefelületek kellenének.
3. Az induláskor meghirdetett ambiciózus és helyes célhoz: vagyis egy, a tanszékösök tervezői, gyártói és felhasználói számára egyaránt hasznos szolgáltatás kifejlesztéséhez, a jelenleginél sokkal interaktívabb felület kellene, fórumokkal és az egyes termékekhez kapcsolt véleménynyilvánítási lehetőséggel, ahol az érintettek megoszthatják egymással tapasztalataikat, megismerhetők a felhasználói igények és az új tanszékösök.

Összefoglalva: A META jellegét tekintve különleges adattár, de máris kicsit elöregedettnek és elszigeteltnek tűnik. Mindenképpen több információ kellene a tartalmáról, az adattárba kerülő új tételekről, használóit be lehetne vonni a termékek véleményezésébe, és akár az adatok bővítésébe vagy kiegészítésébe is. Össze kellene kapcsolni más tanszerkatalógusokkal (pl. a már megjelenésében is sokkal vonzóbb www.taneszkozcentrum.hu-val), egyfajta közös katalógussá vagy portállá fejleszteni, hiszen a dinamikusan fejlődő oktatási iparnak nagyon hasznos volna egy olyan honlap, ahol nagyjából minden, hazánkban forgalmazott oktatási segédlet, szemléltető eszköz részletes és jól illusztrált leírása egy helyen megtalálható, és a termék akár meg is rendelhető.

1. ábra A META kezdőlapja és egyben egyszerű keresője

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A kezelőfelület egyszerű és esztétikus, csak annyi a komolyabb szépséghibája, hogy minden oldal (még a súgó szövege is) 800 pont széles táblázatban van, ennek következtében a 800x600-as képernyőkön éppen a szavak vége marad le, mivel a függőleges görgetősávnak is kell némi hely. A kezdőlap egyben a gyorskereső-űrlapot is tartalmazza, továbbá az adatgazdák logóit (OPKM és *HunDidac*), a kapcsolati címet, valamint egy ugrópontot a fent említett „Könyv és Nevelés” folyóirat internetes változatára (1. ábra). Szerencsésebb lett volna a honlap közepén inkább valami tájékoztatót elhelyezni az adattár tartalmáról, az utolsó frissítés dátumáról, vagy akár az újonnan bekerült tételekről, mert ezekről egyáltalán nem találni információt a tanszertar.hu-n.

- A „Súgó” menüpont csak a kereső használatát magyarázza, tömören és érthetően – bár, mint a teszteknél kiderült, nem teljesen korrekten. Ez a súgó sem mentes az olyan „hasznos” tanácsoktól, amelyeket gyakran követnek el a felhasználói segédleteket író informatikusok, mint például: „A [Keresés] gombra kattintva megkezdődik a keresés.”
- A felhasználók tehát csak a kereső működéséről tájékozódhatnak, a többi érdeklődő (pl. újságírók, kormányzati döntéshozók, kiadók, forgalmazók és más potenciális partnerek) viszont semmilyen háttérinformációt nem kapnak a projekt történetéről, jelen állásáról és terveiről. Nincsenek statisztikák a használatról, nincs tájékoztatás az adatbázisba kerülés (vagy éppen kikerülés) módjáról, az együttműködési lehetőségekről stb. Legalább a projekt indulásakor – többek között könyvtáros lapokban is – megjelent hírekre és folyóiratcikkekre lehetnének hivatkozások, ha már egyéb háttéranyaggal nem szolgálnak a fenntartók.
- A felület nem akadálymentes, mert bár a kereső-űrlap egyszerű, és akár karakteres böngészővel is használható, a kereső-, lapozó- és menügombok mind felirat nélküli képek, sőt az adatbázis neve sincs kiírva szöveggént sehol. Így például egy vak diák nem tudja megkeresni, hogy számára milyen taneszközök léteznek. (Nem mintha sok terméket találnának a fogyatékkal élők ebben az adattárban, ami megintcsak komoly tartalmi hiányokra utal.)
- Nemcsak az akadálymentes, hanem az idegen nyelvű felület, vagy legalább tájékoztató is kötelező volna ma már minden közpénzből fenntartott szolgáltatásnál. Mert bár a META a Magyarországon forgalmazott taneszközök adatait gyűjti, de vannak közöttük nem magyar nyelvű, illetve nyelvtől független termékek is, amelyek más országok tanárai vagy hazánkban tanuló külföldi diákok számára is érdekesek lehetnek.
- A kezdőlapon levő kontaktcímeken kívül másfajta kapcsolatteremtési lehetőséget nem építettek be a fejlesztők. Pedig a tanszerek, szemléltetőeszközök, oktatószoftverek témája és piaca hasonlóan fontos, bár kevésbé gyakran emlegetett része az oktatási ágazatnak, mint a tankönyvek, és egy ilyen központi katalógus kiváló alapja lehetne az olyan fórumnak, ahol fejlesztők, gyártók és használók információkat cserélhetnének, akár egy-egy tantárggyal vagy tanszertípussal, akár konkrét termékekkel kapcsolatban.

Kereső funkciók, találatok

- A META-nak kétféle keresője van. Az egyszerűvel csak a termék nevében kereshetünk, amit még tantárgy szerint szűkíthetünk. Talán szerencsésebb lett volna itt tantárgy helyett típus szerinti szűkítést felkínálni, mert a címben előforduló kulcsszó legtöbbször amúgy is elég jól lehatárolja a szakterületet. Ezzel a tantárgy menüvel egyébként is baj van: az összetett űrlapon „Kerettantervi besorolás:” névvel jelölt hasonló menühöz képest itt az iskolatípus neve lemaradt, így elég furcsa, hogy például „1. idegen nyelv”, „2. idegen nyelv” és „idegen nyelv” nevű tantárgyakból egyaránt választhatunk, ám egyszerre csak egyet. (Egyébként mindegyik más találati listát ad.) A sűgó szerint szótöredékeket írhatunk be szóközzel elválasztva, „melyek közül legalább az egyiknek szerepelnie kell a keresett taneszköz nevében”. Ez a szavak kétoldali automatikus csonkolásának és a logikai „vagy” (OR) műveletnek felel meg, de valójában nem így működik az egyszerű kereső. Ha ugyanis több szót írunk be, akkor ezeket kifejezésként értelmezi, vagyis csak akkor találja meg, ha megadott sorrendben és egymás mellett vannak a termék nevében, így például az *európa térkép* kérdésre egyetlen találat sincs, holott rengeteg Európa-térkép van az adatbázisban, csak éppen egyiknek sem pontosan ez a neve. A kétoldali csonkolás amúgy működik, de egynél több szónál szintén csak kifejezés formájában, tehát például a *rópa domb* keresésre vannak találatok, amelyeknek a címében az „Európa domborzata” kifejezés előfordul, de az *eu domborzat* már „0” találatot ad. Ehelyett a megoldás helyett sokkal hasznosabb volna egy olyan gyorskereső, amelyik logikai „és” (AND) művelettel kapcsolja össze a beírt szavakat vagy betűcsoportokat (ahogyan a legtöbb internetes kereső működik manapság), és – mivel az egész adatbázis amúgy sem olyan nagy, hogy tömeges nem releváns találatoktól kellene tartani – a terméknev mellett a leírásban is keres, hogy ne kelljen pontosan tudni a taneszköz nevét ahhoz, hogy találatokat kapjunk.
- Az „Összetett keresés”-nek nevezett menüpont alatt a „Megnevezés” mellett van egy „Kulcsszavak” nevű beviteli mező is, utóbbival már nemcsak a termék nevében, hanem a leírásában, valamint technikai jellemzői, sőt még az esetleges díjai, illetve referenciái között is kereshetünk. A sűgó itt is azt írja mindkét mezőhöz, hogy a szavak bármelyike előfordulhat a találatokban, de ez csak a „Kulcsszavak”-nál igaz, a „Megnevezés” sorba írt kérdés itt is kifejezésként értelmeződik. Így ezzel a részletes űrlappal sem lehet a leg-

egyszerűbb és legfontosabb kérdéstípust feltenni: több szó összekapcsolását AND művelettel. A beviteli mezőkön kívül néhány szűkítési lehetőséget kínál még ez a kereső: mindenekelőtt az itt már korrekten megvalósított tantervi menüt és az évfolyamok kipipálható kockáit. Pontosíthatjuk továbbá a kérdést a termék nyelve, gyártója/forgalmazója és típusa szerint. (Utóbbi szabványos besorolási kategóriák közül választhatjuk ki, kár hogy nem derül ki, hogy mi ez a szabvány, és pontosan mit jelentenek az egyes kategóriák, pl. a „4.2 Dinamikus optikai ábra”). A lenyíló menüből sajnos csak egyetlen lehetőséget választhatunk, így nem tudunk egyszerre több cégre, tantárgyra vagy terméktípusra keresni, amire pedig gyakran lenne szükség. Jó viszont, hogy az űrlap ott marad a találati lista felett, így nem kell az egészet újra kitöltenünk a keresés pontosításakor vagy módosításakor. A fentiekén kívül még egy fontos szempont van ezen a lapon: a keresett termékek forintban kifejezett ára is megadható „től-ig” formában. Az ehhez a mezőhöz tartozó magyarázat viszont csupán arra hívja fel a figyelmet, hogy ne használjunk írásjeleket, csak számokat, de hogy milyen és mikori árról van szó, arról nem szól, és arra sem figyelmeztet, hogy közel 760 (vagyis nagyjából minden nyolcadik) terméknek nincs ára, így az árra való szűkítéssel fontos találatokat veszíthetünk el. Az űrlap törlésére az „Alaphelyzet” feliratú gomb szolgál, ami veszedelmesen közel van a „Keresés”-hez, ráadásul a jobb oldalon, ahol inkább a keresést indító nyomógombot szokás elhelyezni (2. ábra).

2. ábra A részletes kereső űrlapja

- A kereső gyors, a találatok szinte azonnal jönnek, de a teszteléskor néha előfordult, hogy a szerver valamiért percekig elérhetetlenné vált. A találati lista csak húszasával lapozható, így egy-

szerre kevés adatot kell átvinni a hálózaton. A lista ráadásul csak a termék és a gyártó/forgalmazó nevét tartalmazza, ami az első áttekintésnél még kevésbé fontos. Az utóbbi helyett vagy mellett hasznosabb volna a taneszköz típusát kiírni, legalább rövidítve. Az inkább cég-, mint felhasználó-központú tervezést jelzi az is, hogy a találatok a termékneven kívül csak a gyártó/forgalmazó alapján rendezhetők, és nem ár vagy évszám szerint, aminek sokkal több értelme volna (3. ábra).

Termék megnevezése	Taneszköz gyártó, forgalmazó	Kép
1. A görög istenek családfája	Cartographia Tankönyvkiadó Kft.	- Részletek
2. A görög mítoszok	Cartographia Tankönyvkiadó Kft.	- Részletek
3. Az ókori görög irodalom	Cartographia Tankönyvkiadó Kft.	- Részletek
4. Az ókori Görögország	Cartographia Tankönyvkiadó Kft.	- Részletek
5. Az ókori Görögország (i. e. 8-4. sz.)	Meló-Diák Taneszközcentrum Kft.	- Részletek
6. Európa alapjai: Görögország	Meló-Diák Taneszközcentrum Kft.	- Részletek
7. Görög városállamok (i.e. 5-4 sz.)	Meló-Diák Taneszközcentrum Kft.	- Részletek
8. Képek a hajózás történetéből-Görög és római hajók	Diáfilmgyártó Kft.	- Részletek
9. Ókori Görögország	Meló-Diák Taneszközcentrum Kft.	- Részletek

3. ábra A „görög” szóra kapott találati lista

- Dicséretes megoldás, hogy a találati lista szöveges fájlként is letölthető, és ehhez még egy elég részletes útmutatót is kap a felhasználó. A letölthető állomány egy \$ jelekkel tagolt CSV fájl, amely minden adatot tartalmaz, és az Excel táblázatkezelőbe is beolvasható, így kényelmesen lehet tovább böngészni, rendezni, vagy kinyomtatni. (Ha nem adunk meg semmilyen keresési feltételt, akkor a teljes adatbázis lementhető ily módon!) Csak annyi gond van, hogy a szabványos CSV adatcsere-formátumnál idézőjelekkel kellene határolni az adatokat, és vesszőkkel az egyes mezőket, és nem mindegyik Excel változat ajánlja fel az ettől eltérő szerkezetű .csv fájlok betöltését. Úgyhogy ilyenkor jobban tesszük, ha .txt végződést adunk a lementett állománynak, és így nyitjuk meg, mert ekkor az Excel mindenképpen rákérdez, hogy hogyan vannak tagolva az adatok. Egy adatbeviteli hiba is okoz egy kis bosszúságot, ha a teljes adatbázist le- és betöltjük, mert a „Környezetvédelmi kofferlabor vízanalitikai vizsgálatokhoz” termék nevébe valahogy becsúszott egy sortörés, így ennél elromlik a táblázatunk.
- A rövid találati listában a „Részletek” gombra kattintva nézhetjük meg a termék többi adatát: termékazonosító, ár, kedvezmény, garancia, besorolás, leírás, elnyert díjak, referenciák stb. (4. ábra). Ezek a részletes oldalak viszont már nem lapozhatók, mindig vissza kell térnünk a rövid listához, így egy nagyobb találatalmaz átnézése – és esetleg kinyomtatása – elég sokáig tart, job-

ban járunk, ha letöltjük a fent leírt módon. (A tesztelés idején a rendszer *result286.csv* és *result287.csv* nevet adott a letöltött adatoknak, így – feltételezve, hogy a sorszám az indulás óta növekszik – ennyiszor választották ezt a lehetőséget eddig.) A részletes adatok között az egyik leghasznosabb a „Referencia helyek, illetve publikációk, egyéb információ” rovat. Itt olyan – sajnos közvetlenül nem kattintható – URL címeket találunk időnként, ahol további információk szerezhetők a termékről. Ennek hiányában megpróbálhatunk utána nézni az illető taneszköznek a gyártó/forgalmazó honlapján, amelynek címét az „Adatközlő” rovat „Adatlapp” gombjával nézhetjük meg (itt szerencsére nem felejtették el rátenni a hivatkozást az URL-re). Ugyanezek a cégadatlappok érhetőek el a főmenü „Gyártók, forgalmazók listája” nevű menüpontjával is.

József Attila: Eszmélet – multimédiás DVD-ROM József Attila születésének 100. évfordulójára	
	Adatközlő: Petőfi Irodalmi Múzeum Adatlapp
Egyedi termékszám, gyártmány azonosító vagy rendelési szám	
A termék forgalmazási ára ÁFA-val együtt	2500 Ft
Garancia	
Kedvezmény	
A taneszköz gyártója	
A taneszköz forgalmazói	Petőfi Irodalmi Múzeum
Termék besorolás, a termékfajta kódszáma	6.2. DVD
Keretantetvi besorolás, tantárgyi kód	AT ID Idegen nyelv (német) AT ID Idegen nyelv (francia) AT ID Idegen nyelv (angol) FT MAN Magyar nyelv és irodalom
Évfolyamok	5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.
Funkcionális, tartalmi-metodikai leírás	Négy nyelvű, interaktív, multimédiás DVD-ROM József Attila születésének 100. évfordulójára. Koródokumentumok, fényképek, könyvek, kéziratok, magzenésített versek, videofilmek. A DVD-ROM tartalmazza a József Attila emlékében megnyitott multimédiás kiállítás teljes anyagát, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeumban található József Attila hagyatéki dokumentumait, fotókat, kéziratosokat, könyveket. Összeállította: H. Bagó Ilona. Fotógaléria (Kovács Ida), Ferencvárosi helytörténet (Varga Katalin), József Attila könyvtára (Vajda Ágnes), Dedikációk (Kovács Éva) Operatőr-rendező: Tari János, Animáció: Berecz Zoltán, Multimédia-fejlesztés, videofilmek vágása, borítótér: Krámos Zsolt. Petőfi Irodalmi Múzeum, 2005.
Műszaki, technikai kiviteli jellemzők	
Elnyert díjak (megnevezés, év, fokozat)	Múzeumok Nemzetközi Tanácsának Nemzetközi Audiovizuális Bizottsága, Ezüst Nagydíj, 2006.
Referencia helyek, illetve publikációk, egyéb információ	http://www.pim.hu/object.0989FB29-9E67-4D27-9DDC-7C043E44B457.jv
Vissza	

4. ábra Egy multimédia kiadvány részletes adatlappja

- A termékleírások egy részéhez kép is tartozik, ami a rövid találati listából is megnyitható a „Megtekint” feliratra kattintva. Nem egységes a képek mérete, minősége és formátuma: egy részük kisméretű, rossz minőségű fénykép, képernyőfotó vagy rajz; vannak közöttük nem igazán az internetre való BMP állományok is; néhány pedig egyszerűen hiányzik, csak az üres hely jelenik meg (pl. „A fizika története” c. poszter), vagy pedig egy termékismertető Word dokumentum töltődik le helyette (pl. „Idegen szavak

röpszótár”). A képek külön, a kép méretével egyező ablakban jelennek meg. Ennek az amúgy elegáns megoldásnak itt az a hátránya, hogy mivel a képeket nem egységesítették, némelyik akkora ablakot nyit, ami nem fér el a képernyőn, és az ablakkezelés trükkjeit nem ismerő felhasználónak gondot okozhat az átméretezés, görgetés, vagy bezárás.

Tartalom, minőség

- Mind az adatgyűjtést elkezdő HunDidac, mind az adatbázist 2002-ben átvevő OPKM neve és emblémája bizalmat ébreszt a honlapra érkező új felhasználóban, hogy hiteles, és nagyjából teljes adattárat talál a *tanszertar.hu* címen. Az adatbázis tartalmáról, forrásairól, minőségbiztosításáról és frissítéséről szóló információk teljes hiánya azután kicsit elbizonytalanítja, és amikor megnézi néhány taneszköz részletes adatlapját, akkor egyre erősebb lesz a meggyőződése, hogy ez a nyilvántartás a cégek által beküldött kérdőívek alapján készül, különösebb válogatás, egységesítés, a hiányzó adatok pótlása és az elavultak törlése, illetve szakmai értékelések hozzáadása nélkül.
- A META egyik nagy hibája, hogy sehol sincs dátum, a termékek adatlapjára is elfelejtettek évszámmezőt tervezni, így nem tudni, hogy olyan fontos adatok, mint az ár, a kedvezmény, vagy a megrendelésre szolgáló telefonszám, illetve e-mail cím, mikor kerültek az adatbázisba, érvényesek lehetnek-e még. A leírásokban néha előforduló évszámokra keresve azt tapasztaljuk, hogy a kilencvenes évek vége és a 2000–2003 közötti időszak jóval több találatot ad, mint a 2006 vagy a 2007 számra való keresés. Az adatok idejétmúltságát mutatják az olyan találatok is az informatikai eszközök között, mint a nyolcvanas évek Commodore és TVC gépeire írt programok.
- A META öt évvel ezelőtti indulásakor megjelent sajtóhírekben legalább 15 ezerre becsülték a Magyarországon forgalmazott taneszközök számát, ez azóta akár meg is duplázódhatott, elég csak a digitális oktatóanyagok számának rohamos növekedésére gondolni. Ennek ellenére a 2002-ben már ötezer tételes adattár 2007 közepén még csak 6414 rekordból áll (és a lassú növekedés a leírtak alapján nem az elavult adatok tömeges selejtezésével magyarázható).
- A meglévő adatok is hiányosak vagy hibásak, így sokszor döntéshozásra alkalmatlanok. Néhány adatlap csak a termék és gyártója nevét tartalmazza a kötelező besorolási adatok mellett. Az utóbbiakkal is gondok vannak, mert például a

„Fehér falitábla” jobb híján(?) az informatika tárgyhoz lett besorolva. Az árakat böngészve is találhatunk furcsaságokat. Milyen értékes tudást tartalmazhat például az a „Benőtt köröm eltávolítását oktató CD-ROM”, amelynek forgalmazási ára – igaz: áfával együtt – 792 780 Ft. Erősen ajánlott a gyártó vagy a kereskedő saját honlapján ellenőrizni, hogy a kérdéses termék forgalomban van-e még, milyen jellemzői vannak, és éppen mennyibe kerül.

- A felületes adatbázisépítést és a minőségbiztosítás hiányát jelzik a gyakori betűhibák (*rendkívöl, kockakészzet, sejetek*), és a Latin-2 kódkészletben kis négyzetekként megjelenő írásjelek (pl. nyújtott gondolatjelek). Pedig az adatbázis nem olyan nagy, hogy néhány óra alatt ne lehetne legalább helyesírás-ellenőrzést és kódolás-egységesítést, valamint néhány automatikus hibaszűrést elvégezni rajta.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Talán a „sors iróniája”, hogy a META adatbázis semmilyen metaadatot nem tartalmaz, a <title> sorba írt „M.E.T.A.” rövidítésen kívül. A taneszköz-adatlapok sem tartalmazznak szabványos, a keresőgépek számára olvasható és értelmezhető információkat, sőt a weblapok keretes szerkezete miatt saját URL címük sincs, így hivatkozni sem lehet az eszközök leírásaira.
- Pedig egy ilyen, sokféle forrásból származó adatokat összegyűjtő katalógusnál igazán kihasználhatók lennének az egységes adatcsereformátumok előnyei: közös keresések, automatikus adatfeltöltés és -javítás, naprakész információk szolgáltatása más adatbázisokhoz stb. Hogy milyen sokféle módon hasznosíthatók az egyszer bevitt, nyílt és szabványos formában tárolt metaadatok, arra kiváló (sajnos többnyire külföldi) példákat láthatunk, akár a tankönyvkereskedőknél, akár a tananyagokat fejlesztőknél. Úgy tűnik, hogy igazán korszerű, központi taneszközyilvántartásra vagy közös keresőre még várunk kell egy ideig.

Magyar Pedagógusok Háza Portál

Honlap: <http://www.mphp.hu>

Fenntartó: Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

Értékelés dátuma: 2007. június 17.

Értékelő: Somogyi Tamás

Általános értékelés

A *Magyar Pedagógusok Háza Portál* célja „az oktató-nevelő munka, a pedagógiai innováció, a neveléstudományi kutatás számára készült hazai és külföldi elektronikus források rendszerezése, elérésük biztosítása”. Megvalósítása érdekében szerkesztői a portálon számba vesznek minden „minőségi információkat tartalmazó honlapot”, amelyet tartalmilag relevánsnak ítélnék. A tartalmakat kellően részletes csoportokba sorolva (például „Nevelés”, „Pedagógusképzés, pedagógus pálya”) böngészhetik a felhasználók.

5. ábra Az MPHP portál nyitóoldala

A nyitólapon egy kattintással elérhetők az ajánlott honlapok, kellő mennyiségű bemutatkozó-leírással. Hírek is találhatóak a nyitóoldalon, amelyek a portál első számú célközönségének lehetnek érdekesek (5. ábra). A könnyen használható portálon sok érdekes és fontos információt találhat a látogató, érdemes itt alaposan körülnézni!

A portál az *Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum*hoz kötődik: az OPKM honlapjára közvetlen ugrópont mutat a menüből, illetve „www” nélkül írva a portál URL címét, az OPKM honlapjára jutunk. Erről a kapcsolatról semmit nem találtam, csak valószínűsítem, hogy a portál fenntartó intézménye lehet a könyvtár és múzeum. Nem találtam adatot a portál szerkesztőiről, elérhetőségükről sem. Bár két menü alatt is olvashatunk a portálról („küldetésünk” és „súgó”), mégis hiányoznak a szerkesztésével kapcsolatos információk.

Az MPHP áttekinthető, az oktatás, nevelés iránt érdeklődőknek hasznos kiindulópont lehet. Annak

érdekében, hogy ez a jövőben is így maradjon, illetve a látogatók száma bővüljön, és ne sikkadjon el gyorsan a portál a hasonlók között, számos fejlesztésre, újításra lenne szükség. Két fő területen lenne szükség mihamarabb javítani: nyitni kellene a célközönség felé, és együttműködéseket kellene keresni más portálokkal, tartalomszolgáltatókkal.

Az OPKM könyvtár volta rányomja bélyegét a portálra, ami böngészés közben azonnal szembetűnik. Lehet ugyan keresgélni más portálok tartalmi között, még ajánlani is lehet másik portált felvételre, de nincs igazán olyan tartalom, amely alapján ki lehetne jelenteni, hogy ez a portál a „magyar pedagógusok háza”. A portálról például ki vannak zárva a pedagógusok, a leendő pedagógusok és a szakpolitikusok. Fel lehet ugyan iratkozni egy levelezési listára, de a listáról nem találtam semmilyen információt. Teret kellene nyújtani a pedagógusoknak. Csak néhány elképzelést megemlítve:

- szakmai, szakmapolitikai viták, fórumok helye lehetne a www.mphp.hu;
- a pedagógusoknak, oktatóknak módjuk lehetne szakmai tanulmányaik, anyagaik megosztására a portálon, így nemcsak máshol lévő tartalmakat katalogizálna a portál, hanem saját tartalom előállítását is segítené;
- elektronikus folyóiratokkal, tananyagokkal lehetne bővíteni a tartalmat, amelyek szakmailag alkalmasak a pedagógusképzéseken, továbbképzéseken való használatra;
- több tájékoztató információt (pl. pályázatokról, továbbképzésekről) is közzé lehetne tenni, illetve a felhasználók is feltölthetnének ilyeneket (a mostani ajánlás mellett);
- a pedagógusoknak kikapcsolódást jelentő aloldalakat is létrehozhatnának (pl. fórumok, társverseny, hirdetőfal, nyereményjátékok).

Mindezek akár az első lépéseket is jelenthetnék a célközönség felé való „nyitásnak”, hogy valóban a pedagógusok házává válhasson ez a portál. Ezzel párhuzamosan a jelenlegi passzív együttműködés mellett aktív együttműködéseket is ki lehetne alakítani. Nemcsak katalogizálni lehetne más portálokat, tartalmakat, hanem mindenki számára előnyös, szorosabb kapcsolatot is ki lehetne alakítani más tartalomszolgáltatókkal. Egyrészt a katalogizáláshoz alkalmazott Dublin Core szabványra építve ki lehetne cserélni digitális tartalmak metaadatait, nem csak egyoldalúan gyűjtögetni őket. Másrészt a portál célközönségének – iskoláknak, pedagógusoknak – érdekes, hasznos segédanyagokhoz való hozzáférés megoldható len-

ne. Tankönyvkiadóknak, taneszközök gyártóinak megjelenési felületet, bemutatkozási lehetőséget adhatna a honlap; ezek nem agresszív elhelyezésével a portál értéke a közönség szemében csak nőhet.

A kialakítható együttműködések első lépéseként talán kézenfekvő lenne az OPKM könyvtárával való együttműködés: a *www.mphp.hu* oldalon lehessen igénybe venni a könyvtár szolgáltatásait. Igaz, hogy mindez már túlmutat a portál azon célján, hogy rendszerezetten tegye elérhetővé a szakanyagokat, de át kell gondolni a jelenlegi célokat, mert a honlap mostani formájában alkalmatlan arra, hogy a pedagógusok minél nagyobb részét elérve központi portál legyen, ahová egyre több látogató tér vissza.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A Magyar Pedagógusok Háza Portál jól használható, könnyen érthető, tetszetős felület, amely változatlan formában több tartalmat és funkciót is képes lenne megjeleníteni. Például mindenhol megtalálható a lap tetejére ugrás ikonja, akkor is, amikor ez felesleges a kevés megjelenő tartalom miatt.
- Angol nyelvű verzió is látható, bár ez nem teljes, például a hírek mindig magyarul jelennek meg, és a keresőfelületek közül is csak az egyszerű keresésnek van angol párja. Ez azért is furcsa, mert az elérhető tartalmak is többnyelvűek: angol, német, orosz és francia nyelvű tartalom is fellelhető.
- Akadálymentes verzió nincs, amit érdemes lenne minél hamarabb pótolni, főleg, ha a tartalmak és funkciók bővülnek. Nem beszélve arról, hogy az akadálymentes verzió hiánya kínos lehet akkor is, amikor a fogyatékkal élők oktatásához nyújtának valamilyen segítséget.
- A portál rövid, lényegre törő súgója nemcsak segítség a kereső használatához, hanem innen ismerhető meg felépítése, a tartalmak köre és a metaadatok szerkezete is. Azért hiányérzet is támadhat a látogatóban, főleg ha kapcsolatba szeretne lépni a szerkesztőkkel. Semmilyen elérhetőséget nem találni ugyanis a *www.mphp.hu*-n.

Kereső funkciók, találatok

- A Magyar Pedagógusok Háza Portál két keresőfelülettel is szolgálja a látogatókat, amelyek első ránézésre nem sokban különböznek egymástól.
- Az egyszerű keresésnél a „Szerző”, „Cím” és „Tárgyszó” mezőkben indítható keresés (6. áb-

ra). Szerzői név- és tárgyszóindex alapján is lehet választani, ami a helyesen írást és a böngészést segíti, bár néha hosszú az indexlistához való eljutás. Szerzőnél például az indexre kattintva az ábécé jelenik meg. Kiválasztva az *R* betűt, még nem jelennek meg az *r*-el kezdődő szavak, pontosítani kell: *Ra*, *Ri*, *Ro* és *Ry* közül lehet választani. Továbbá a *Ri*-re, újabb választás következik: *Rin* az egyetlen választható elem. Csak erre kattintva jelenik meg a szerzők listája, *Rin*-nel kezdve. Ez a három kattintás felesleges, hiszen egyetlen szerző (*Ring Éva*) neve kezdődik *Ri*-vel.

6. ábra Az egyszerű keresés felülete

- Az indexek jelentősége akkor mutatkozik meg, ha *Ring Éva* helyett *Ring* vagy *Ring Eva* keresőkifejezést ad meg a felhasználó. E két utóbbinál ugyanis egyetlen találatot sem ad a rendszer.
- Üresen hagyott keresőmezőkkel indított keresésre PHP hibaüzenet jelenik meg, a keresőmotor nem kezeli ezt az esetet.

7. ábra Az összetett keresés felülete

- Összetett keresésnél a „Cím”, „Szerző”, „Tárgyszó”, „Kiadó” és „Földrajzi hely” mezők közül egyszerre csak háromban lehet keresni. Itt nincs indexes segítség, a mezők szabadszavasak (7. ábra).
- Logikai kapcsolat adható meg viszont az egy mezőbe beírt kifejezések között, és külön a mezők közötti kapcsolat is. Ezek leginkább akkor lennének hasznosak, ha szótöredékre is lehetne keresni. Most pontos kifejezést kell megadni, ugyanakkor ezen a felületen nem elérhető az indexes segítség.
- Az összetett keresés felületén nyelv és dokumentumtípus is kiválasztható egy-egy rögzített listából, de mindkettőről csak egyetlen elem választható, tehát csak egy nyelvre vagy dokumentumtípusra lehet egyszerre keresni.
- A találati lista hossza megválasztható: 5, 10 vagy 20 rekord jelenhet meg egy oldalon. Az összes angol nyelvű szöveget kilistázva, csak az angol nyelvet adva meg keresési feltételnek, 203 találat érkezik. Meglepve tapasztaltam, hogy ha egy oldalon 10 rekord megjelenítését kérem, akkor csak 20 találati oldalt kapok, azaz hiába a 200-nál is több találat, csak az első 200-at láthatom.

A portál az IHM támogatásával készült

Magyar Pedagógusok Háza Portál

[kezdőlapunk](#)
[egyszerű keresés](#)
[összetett keresés](#)
[tárgyszójegyzék](#)

MPHP - Találatok

A " (Nyelv: 'hun') kereséskérésre kapott 241 találatból az első 10.

Elhivatottság - Tankönyv és Taneszköz Kutató és Fejlesztő Intézet

2006-ban a Commitment Kht. egy olyan új alapítványt és kutatóintézetet hozott létre, amely a tankönyvek és a taneszközök ügyével kíván foglalkozni. Az intézmény célja a tankönyvekkel kapcsolatos elméleti és gyakorlati tudományos igényű és szisztematikus összegyűjtése. Kutatási és képzési tevékenységével maga is hozzá kíván járulni ezen ismeretek gyarapításához. Tudományos igényű vizsgálataival ösztönzést kíván adni ahhoz, hogy minél több oktatásméleti szakember fogalmazza meg javaslatait a tankönyvek és taneszközök továbbfejlesztésére vonatkozóan.

tárgyszavak: tankönyv ; taneszköz ; tankönyvelmélet ; tankönyvkutatás

földrajzi hely: Magyarország

dokumentumtípus: honlap

nyelv: hun ; eng ; fre ; ger

felhasználói célcsoport: kutatók, pedagógusok

Központi Statisztikai Hivatal oktatásügyi statisztikák

A KSH honlapján 1990-től megtalálhatóak a közoktatás és a felsőoktatás éves statisztikai mutatói.

szerző: Központi Statisztikai Hivatal

tárgyszavak: oktatásügyi statisztika

földrajzi hely: Magyarország

dokumentumtípus: honlap

nyelv: hun ; eng

felhasználói célcsoport: kutatók, döntéshozók

The European Library

Az Európai Könyvtár 45 európai nemzeti könyvtár közös katalógusa. A tagországok nemzeti nyelvén is kereshető állomány könyveket, folyóiratokat, poszttereket

8. ábra Találati lista a metaadatokkal

- Nem tudni, hogy mi alapján rendezve jelenik meg a találati lista, de az biztos, hogy a felhasználók nem tudják azt más sorrendbe rendezni, és nem tudják a rekordokat minősíteni sem (8. ábra).

Tartalom

- A www.mphp.hu az oktatással, neveléssel kapcsolatos honlapok, szolgáltatások katalogizált gyűjtőhelye elsősorban a témában érdeklődők

nek szóló híreket tartalmaz. Sajnos a tartalmak bővüléséről, gyarapodásáról nem található információk, bár a látogatók ajánlhatnak tartalmakat a szerkesztőknek egy külön e célra készült felületen.

- A portál tartalmi bővítése erősen ajánlott. Egyrészt még több metaadat átvételével gyarapítandó a jelenlegi állomány, másrészt új tartalmak előállításra is javasolt. Ezek egy része saját tartalom készítésével oldható meg, bevonva ebbe a folyamatba a portál célközönségét, a pedagógusokat is. A saját tartalmak mellett más tartalom-szolgáltatókkal való együttműködés keretében is bővíthető a portál kínálata.

Metaadatok, együttműködési lehetőségek

- A portál sűgője szerint a metaadatok Dublin Core-szabvány szerinti, de úgy tűnik, hogy a portál nem használja ki az ebben rejlő lehetőségeket. A szabvány a jelenleg használnál több mezőt tartalmaz, tehát a tartalmakat jobban lehet írni, illetve kereshetővé tenni. Másfelől a szabvány (az OAI-PMH-val együtt) kiválóan alkalmas metaadatok cseréjére hasonló szolgáltatókkal. Az ilyen típusú együttműködési lehetőségeket keresni, szorgalmazni kellene.
- A más portálokra való megjelenés lehetőségét is meg lehetne oldani, egyrészt a metaadatok szabad letöltési lehetőségével, másrészt átvehető kis keresőablakkal, amely könnyen beágyazható más honlapokba. Minél több helyről érhető el egy portál, minél több út vezet hozzá, annál látogatottabb lesz, és annál kevésbé fog elsikkadni a többi között.

Tankönyvadatbázis

Honlap: <http://www.tankonyvbazis.hu>

E-mail: info@tankonyvbazis.hu

Fenntartó: Történelemtanárok Egylete

Értékelés dátuma: 2007. június 19.

Értékelő: Drótos László

Általános értékelés

A *Történelemtanárok Egylete* (TTE) által 2005-ben létrehozott szolgáltatás a történelemtanításhoz (is) kapcsolódó tananyagok nyilvántartásának indult,

de mára már egy minden tantárgyra kiterjedő magyar tankönyvkatalógussá nőtte ki magát. Ismertetője szerint a honlap célja „a tankönyvek bemutatása, a tudatos, szakmailag igényes tankönyvvásárlás elősegítése, a tankönyvek értékelésének ösztönzése”. Ezt a célt egy professzionálisan elkészített, portálszerű felület, és egy elég jól feltöltött adattár szolgálja, amelyeket ha folyamatosan továbbfejlesztnek és karbantartanak, akkor hasznos szolgáltatássá nőheti ki magát a *Tankönyvbázis*. Már most is sok könyv és oktatási segédlet sokféle adata megtalálható benne, a kiadványok egy része közvetlenül meg is rendelhető, sőt némelyikből néhány mintaoldalt is meg lehet nézni vásárlás előtt. Emellett a felhasználók értékelhetik és véleményezhetik is a tananyagokat, segítve a többieket a döntéshozásban; sajnos ezekkel a visszajelzési lehetőségekkel még nem sokan éltek eddig.

A teszteléskor talált három komolyabb hiányosság a következő:

1. Egy ilyen vállalkozásnál nagyon fontos volna, hogy a felhasználók is, de még inkább a potenciális partnerek – vagyis a szerzők, a kiadók és a forgalmazók – folyamatosan figyelemmel tudják kísérni a projekt fejlődését és terveit. Azonban szinte semmilyen háttér-információ nem lelhető fel sem a szolgáltatás saját, sem a TTE honlapján (sőt máshol sem az interneten), annak ellenére, hogy létezik hírrovat mindkét honlapon, a TTE-nek pedig még blogja is van, ahol folyamatosan lehetne közölni az adattár újdonságait, a statisztikai adatokat stb., és bátorítani a tankönyvpiac résztvevőit az együttműködésre.
2. A kereső megtervezésénél többféle hibát is sikerült elkövetni, illetve figyelmen kívül hagyni a használók várható igényeit, és kényelmetlenségeket okozni nekik. Ráadásul az adatbázis-hoz nincs súgó, így a tapasztalatlanabb próbálkozók valószínűleg még a kereső amúgy is szerezny képességeit sem tudják kihasználni.
3. Itt sem lehet géppel olvasható, szabványos formában átvehető metaadatokat találni az adattárban leírt tankönyvekről, így a más rendszerekkel való közös keresés, adatcserre feltételei nincsenek meg. Legalább egy RSS csatornát be kellene mielőbb üzemelni (a TTE saját honlapjának híreihez van is ilyen), hogy „távolról” is figyelemmel lehessen kísérni az új tankönyvek megjelenését, és hogy beépíthető legyen a gyarapodási lista, például iskolai honlapokba.

Összefoglalva: A Tankönyvbázis jó céllal és jó szemlélettel kialakított adattár, de érdemes volna

az első két év tanulságait és a következőkben leírt problémákat, illetve javaslatokat figyelembe véve még néhány komolyabb változtatást és fejlesztést elvégezni, mert megvannak hozzá az alapok, hogy hasznos tankönyvadatbázissá váljon. Mindenekelőtt az eddiginél sokkal jobban kellene propagálni a szolgáltatást, nyilvánosabbá tenni a projekt működését, hogy minél több tanár, diák, szerző, kiadó és terjesztő vegyen részt a kiadványok értékelésében és az adatok bővítésében.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az adattár beépül egy portáljellegű felületbe, az erre a műfajra jellemző háromhasábos elrendezéssel. A középső oszlopban a tankönyvpiaccal kapcsolatos híreket olvashatjuk; ezekből havonta néhány jelenik meg, a legfrissebb négy nappal korábbi volt, a legrégebbi 2005. februári. (Leginkább ebből lehet következtetni arra, hogy a honlap mikor született, és hogy még életben van.) Az oldal közepén két könyvajánló is megjelenik, de ezek sajnos nem a legfrissebb vagy a legjobb könyvek, hanem az adatbázisból véletlenszerűen választott tételek. A „legjobb” tíz könyv listája a jobb oldali hasábjában van, ám ebben nemigen bízhatunk, mert egyelőre néhány szavazat is elég az élre kerüléshez. A kezdőlap bal oldalát még egy véletlenszerű könyvajánlat, továbbá a fenntartó és a támogató logója, valamint a főmenü és a gyorskereső foglalja el (9. ábra).

9. ábra A portál kezdőlapja, hírekkel, könyvajánlatokkal, toplistával

- A felület professzionális munka, ízléses, szépen rajzolt és elrendezett oldalak, jól működő funkciók. (A dizájnt tervező cég saját honlapja szerint ez volt az első portáljuk.) Külön piros pont, hogy még *favicorn*t is csináltak hozzá, vagyis olyan képecskét, ami az URL cím és a könyvjelző mellett jelenik meg. A főmenü és a találati listák, illetve egyéb hipertext-hivatkozások színe viszont nem szerencsés: a drapp háttéren világosbarna vagy arany betűk ráadásul még el is halványodnak, ha rájuk visszük az egérmutatót. Mivel a feliratok nem nagyíthatók, a gyengén látónak valószínűleg olvashatatlanok. De a kezelőfelület egyéb szempontból sem felel meg az akadálymentesítési ajánlásoknak.
- Egy rövid, általános ismertető szöveg tájékoztat az adattár tartalmáról és arról, hogy az adatok és az árak pontosságáért a szolgáltató nem vállal felelősséget. Van továbbá menüpont a könyvrendelés lehetőségéről és folyamatáról, de itt kellene még néhány megnyugtató mondat a személyes adatok védelméről is, mert ez az üzleti tranzakciónál fontos szempont. (Található ugyan „Adatvédelem” menüpont az oldalak alján, de az valójában szerzői jogi előírásokat tartalmaz.) Ezen kívül semmilyen súgó nincs a rendszer, főleg a kereső használatához. Nincsenek statisztikák az adatbázis tartalmáról (pl., hogy a könyvek hány százaléka rendelhető meg), és a használatáról (pedig a forgalmat mérő *Medián WebAudit* kód benne van az oldalak forrásában). Nincsenek információk a projektről, az elvégzett és tervezett fejlesztésekről, a csatlakozás lehetőségéről stb. Általános véleménynyilvánításra az impresszumban megadott telefonszám és e-mail cím szolgál, emellett mindegyik könyvhöz lehet megjegyzést írni egy kis űrlap segítségével. (A kezdőlap alján az utolsó tíz hozzászólást mutató lista azonban olyan könyvekhez visz, amelyeknél nincs is hozzászólás, vagy csak valami *spam*et írtak be.) A fenntartó egyesület *blog.tte.hu* címen levő blogjára nincs hivatkozás a Tankönyvbázis oldalairól, igaz, a 2005 augusztusa óta vezetett webnaplóban sem említik a *tankonyvbazis.hu*-t sehol, de ott legalább tettek rá egy ugrópontot.
- Külső hivatkozásokban amúgy is nagyon szegényes ez a webhely, pedig egy portál fontos feladata, hogy továbblépési pontokat is kínáljon látogatóinak. Az adatbázisban szereplő kiadók webcímein kívül csak egy jogszabálygyűjteményt kínál a Tankönyvbázis, nem lehet innen eljutni más hazai és külföldi tankönyv- és taneszköz-katalógusokhoz, elektronikus tananyagraktárhoz, vagy legalább a *tankonyv.lap.hu* oldal

címgyűjteményéhez, vagyis nevével ellentétben nem szolgál bázisként.

- Mivel csak magyar felülete van, és más nyelven még rövid ismertető sem olvasható a szolgáltatásról, külföldi kiadók, terjesztők, magyarul nem tudó tanárok és diákok nem igazodnak el a Tankönyvbázison, pedig az összetett keresőben külön menüpontokkal válogathatók le a különböző nemzetiségi nyelveken megjelent könyvek és egyéb segédletek; így azonban csak a magyarul beszélők jutnak el hozzájuk.

Kereső funkciók, találatok

- Mint általában az ilyen jellegű adatbázisoknál, itt is egy egyszócos gyorskereső és egy komplexebb összetett kereső áll rendelkezésre, de valószínűleg az utóbbi csak annyival több, hogy menüből választható szűkítő feltételek adhatók meg, mert keresőmező ennél is csak egy van, és ez is csupán a címben keres. Ráadásul kifejezést vár, vagyis pontosan és ékezet helyesen kell beírni egy részletet a könyv címéből ahhoz, hogy találatot kapjunk. (Az *informatika könyvtár* kérdésre pl. egyáltalán nincs találat, miközben tucatnyi tankönyv címében szerepel ez a két szó, csak éppen nem egymás mellett.) Egyébként van automatikus csonkolás, de ez nem sokat segít azon, hogy nem lehet AND vagy OR kapcsolattal több szót összekötni, így ha valaki csak nagyjából emlékszik egy könyv címére, vagy több kulcsszószinonimát próbál beírni, akkor semmit nem talál. Mivel a keresőhöz nincs súgó, a felhasználó egy-két sikertelen próbálkozás után esetleg ott is hagyja a honlapot, és inkább máshol keresgél tovább. Az is érthetetlen, hogy miközben sokféle, és egészen jó arányban kitöltött adatmező van, a gyorskeresővel miért nem lehet ezek közül a fontosabbakban egyszerre keresni, és hogy az összetett kereső miért csak öt további mezőt kínál a címen kívül? Az pedig, hogy egy tankönyvadatbázisnál kifejejtik az iskolatípus és az évfolyam szerinti keresés lehetőségét, már több mint furcsa (10. ábra).

10. ábra A részletes kereső oldala

- Nem tudom megítélni, hogy a részletes kereső „Tantárgy” menüjében szereplő megnevezések megfelelnek-e valamilyen szabványos besorolásnak, de elég különös, hogy a valódi tantárgy-nevek között ilyenek is vannak: „német nyelvű tankönyvek”, vagy: „tankönyv siketek számára” (utóbbira egyébként nincs is találat). Szerencsésebb lett volna az ilyen jellemzőket külön adatmezőbe és menübe tenni, mert ezek nem tantárgyi besorolások. Furcsa a „Kiadvány típusa” mező neve is, amely összesen ebből a három menüpontból áll: *közismeret, szakképzés, vallás- és hitoktatás*. Ezek sokkal inkább az iskolatípusra, az oktatás jellegére vonatkoznak, nem a kiadványra, ezért más megnevezést kellene ennek a jellemzőnek választani, a „kiadványtípus” szót pedig a szintén szerencsétlen nevű „Kategória” menünek átadni, mert az valóban típusokat sorol fel: *CD/DVD, atlasz, hangkazetta, könyv* stb.
- Az, hogy az összetett úrlapon szinte minden lenyitható menüből választható, részben jó, mert így nem kell találgatnunk, és nem gépelhetjük el a szavakat, illetve a neveket. Így viszont egyszerre csak egyetlen kifejezés vagy név jelölhető ki, és a szerzői menü már túl hosszú, kényelmetlen használni. Igaz, a szerzők és kiadók külön menüponttal, lapozható formában is kilistázhatók, ilyenkor viszont nem lehet még további szűkítő feltételt is megadni hozzájuk. Ha több szerzőt, kiadót, tantárgyat stb. szeretnénk kikeresni, akkor ezt csak külön-külön tehetjük meg. Az úrlap viszont minden keresés után törlődik, így további bosszúságot és pluszmunkát okoz használójának.
- A „butaságok” mellett van azért egy-két „okosság” is a keresőben: például az, hogy a részletes könyvadatok mutató oldaláról is indítható keresés, de sajnos csupán a szerző és a kiadó neve kattintható, úgyhogy ilyenkor még az összetett úrlapnál is kevesebb lehetőségünk van. Ráadásul így nem a szerző vagy a kiadó adatai jelennek meg először, hanem azonnal a hozzájuk tartozó könyvek listája jön, vagyis ha találtunk egy érdekes kiadványt, nem nézhetjük meg egy kattintással kiadójának elérhetőségét – helyette a kiadók teljes listáját lekérve kell elnavigálnunk a posta- és egyéb címeket tartalmazó adatlapjához.
- A keresés sebességével nincs gond. A találatok 20 tételként lapozhatók, ami egy nagyobb listánál sokáig tart, és így másolni, menteni, vagy nyomtatni sem egyszerű. Jó viszont, hogy a rendszer a keresőkérdést is kiírja a találati lista felett (súgó híján itt derül ki pl., hogy mire való a „Tankönyvjegyzék” opció a kereső úrlapon), és

hogy a cím, tantárgy, kiadó, ár és értékelés oszlopokból álló lista bármelyik szempont szerint rendezhető, bár az utóbbi kettőnek még nincs sok értelme, mivel sokszor üresek (11. ábra).

TANKÖNYV-ADATLAP

Dr. Lovász Gabriella
Szörényi Katalin
NAGYJAINK ÜZENETE
Magyar nyelv és irodalom az általános iskolák 4. osztálya számára

<p>Cím: Nagyjaink üzenete. Magyar nyelv és irodalom az általános iskola 4. osztálya számára</p> <p>Alcím:</p> <p>Szerző(k): Lovász Gabriella – Szörényi Katalin</p> <p>Kiadó: Oktker – Nodus Kiadó Kft.</p> <p>Kiadó azonosító: OT-0409</p> <p>Kiadás éve: 2006</p> <p>Tantárgy: magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kiadvány típusa: közismeret</p> <p>Kategória: könyv</p> <p>Tankönyvjegyzékben szerepel?: Igen</p> <p>OKM-szám: 13692-4/2003.</p> <p>Ajánlott iskola: általános iskola</p> <p>Ajánlott évfolyam: 4.</p> <p>Kötés típusa: ragasztott, fóliázott</p> <p>Ábrák aránya: 15</p> <p>Formátum: A/4</p> <p>Bolti ár: 1125 Ft</p> <p>Rendelési ár: 1125 Ft</p>	<p>Értékelés: 0</p> <p>Kiadói ismertető: A 4. évfolyamon a NAGYJAINK ÜZENETE c. könyvben történelmi kelandozásra hívjuk a gyermekeket. Utunk a honfoglalás korától napjainkig tart. A kötet szövegeit itt is szövegtérő tesztlapok, a Szóincsgyárapító, és egy írodalmi kislekcion, követik. Nyelvtani-helyesírási, fogalmazási feladataink - a permanens ismétlés jegyében - az eddig tanultak elmélyítését szolgálják.</p> <p style="text-align: center;">KÖSÁRBA TESZ ÉRTÉKELÉS</p> <p>Pontozás: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5</p> <p style="text-align: center;"><input type="button" value="Mehet"/></p> <p style="text-align: center;">HOZZÁSZÓLÁS</p> <p>Hozzászóló neve: <input type="text"/></p> <p>Hozzászólás tartalma: <div style="border: 1px solid gray; height: 40px; width: 100%;"></div></p> <p style="text-align: center;"><input type="button" value="Mehet"/></p> <p style="text-align: center;">EDDIGI HOZZÁSZÓLÁSOK</p> <p style="text-align: center;">--- Nincs hozzászólás ---</p>
---	---

11. ábra Rövid találati lista

- Az egyes tankönyvek részletes adatlapjai sajnos már nem lapozhatók, mindig vissza kell menni a rövid listára, ott viszont nem látszik, hogy melyiket néztük már meg, mivel a hivatkozások kattintás után nem váltanak színt. A könyvek adatlapja legalább húszféle mezőt tartalmaz, pontos számuk nem állapítható meg, mert a numerikus mezőket (pl. megjelenés éve, ábrák aránya) kivéve az üres adatmezők nem íródnak ki. Az adatokon kívül elég gyakran a könyv címlapja is megjelenik, 250x350-es méretű JPG képként, és ritkán néhány mintaoldal is megnézhető PDF-ben (12. ábra).

TANKÖNYVEK				
Keresési feltételek: Kiadó: Logopédia Kiadó Kiadvány típus: közismeret Kategória: könyv Találatok száma: 22				
Cím	Tantárgy	Kiadó	Ár	Ért.
Betűsuli 1.	magyar nyelv	Logopédia Kiadó	1438 Ft	0
Betűsuli 2.	magyar nyelv	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Betűsü (Feladatlapok olvasni tanulóknak)	logopédia	Logopédia Kiadó	442 Ft	0
Böngésző (Munkatankönyv differenciált olvasástanításhoz)	logopédia	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Cserebere 1.	logopédia	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Cserebere 2.	logopédia	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Cserebere 3.	logopédia	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Cserebere 4.	logopédia	Logopédia Kiadó	996 Ft	0
Együtt lenni jó	logopédia	Logopédia Kiadó	1549 Ft	0
Ez volnék én	logopédia	Logopédia Kiadó	774 Ft	0
Gondolkodj és írd!	anyanyelv, olvasás, írás	Logopédia Kiadó	1106 Ft	0
Gyakorlófüzet a sziszegő hangok gyakorlásához	logopédia	Logopédia Kiadó	650 Ft	0
Gyakorlófüzet az R, L hangok gyakorlásához	logopédia	Logopédia Kiadó	650 Ft	0
Írselemek gyakorlása	logopédia	Logopédia Kiadó	553 Ft	0
Másképp	magyar irodalom	Logopédia Kiadó	1328 Ft	0
Pontról pontra, pontosan	logopédia	Logopédia Kiadó	1212 Ft	0
Számolás 1.	matematika	Logopédia Kiadó	1106 Ft	0
Számolás 2.	matematika	Logopédia Kiadó	1660 Ft	0
Számolás 3.	matematika	Logopédia Kiadó	1660 Ft	0
Szép szóval, nyílt szívvel	logopédia	Logopédia Kiadó	885 Ft	0

12. ábra Részletes adatok egy tankönyvről

- Ez a részletes oldal szolgál az olvasói visszajelzésekre is: 1–5 közötti skálán lehet pontozni a könyvet, illetve nevünk megadásával megjegyzést fűzni hozzá. Mivel ugyanarról az IP-címről akárhányszor lehet pontozni, és az osztályzatok átlaga mellett nincs feltüntetve, hogy hány szavazatból származik az átlag, az ilyen értékelés komolytalan. A szöveges megjegyzéseket pedig úgy tűnik, hogy nem moderálja senki, a kevés bejegyzés között spamok is előfordulnak.
- A kiadóknak saját adatlapjuk van (kapcsolati címek, rendelési információk, kiadványok), de ez csak néhány cégnél van kitöltve, és nem érhető el a könyvek adatlapjáról, hanem csak a főmenüből indítható, ábécébe rendezett listáról. Hasonló lista és adatlap a szerzőkről is rendelkezésre áll, de nem sikerült olyan szerzőt találni, akinél további információk lettek volna az általa írt könyveken kívül.

Tartalom, minőség

- Bár nincs róla tájékoztatás, de a Tankönyvbázisban levő könyvadatok feltehetően a kiadók által visszaküldött kérdőívekből származnak, az adattár fenntartói az esetleges egységesítésen és kategóriákba soroláson kívül nem tesznek hozzájuk további információt. Van ugyan egy „Kritikák” menüpont, de itt csak néhány történelemkönyv részletes ismertetése és elemzése olvasható (ezek mindegyike 2006.10.13. dátummal szere-

pel a honlapon, valójában azonban a 90-es években írták őket), és van egy „Kritikák:” nevű mező a tankönyvek adatbázisában is, azonban csak egyetlen egyszer sikerült olyan könyvet találni, ahol ez ki volt töltve (az *Új Pedagógiai Szemle* egyik cikkét másolták be). Jó volna megszervezni, hogy ha nem is ilyen részletességű, de szakszerűen megírt értékelések kerüljenek legalább a fontosabb kiadványok mellé; ez volna az egyik plusz, amivel a Tankönyvbázis többet tudna nyújtani a kiadók saját katalógusainál, és a minisztériumi hivatalos tankönyvjegyzéknél.

- A TTE kezdetben – érthető módon – a történelem és a kapcsolódó egyéb területek (pl. művésztörténet, filozófia) tankönyveit vitte be ebbe az adatbázisba, most viszont már bármely tantárgy kiadványai belekerülhetnek. A tájékoztató szerint nem csak a tankönyvjegyzékben szereplő tananyagokat veszik fel az adattárba, ám mindegyiknél jelzik, hogy hivatalosan tankönyvnek minősítették-e vagy sem. A *tankonyvbazis.hu* oldalon jelenleg 81 kiadó 2433 kiadványa kereshető vissza (ebből 1066 olyan, amely a tankönyvjegyzékben is szerepel). Hogy ez vajon mind forgalomban van-e, és hogy kb. hány százaléka lehet a teljes kínálatnak, arról a honlapon nincs információ. Más tankönyvi adatbázisokat megnézve az derült ki, hogy a hivatalos tankönyvjegyzék az idén kb. 3150 tételt tartalmaz, és összességében 5–6 ezer körül lehet a közoktatásban és szakképzésben használatos könyvek, oktatóanyagok és segédletek száma.
- Az egyes kiadványokról viszonylag részletes leírások készíthetők a rendszerben. De hogy a sokféle, az adatbázisba elvileg bevihető jellemző közül melyek és milyen részletességgel vannak leírva, az a kiadóktól függ, és emiatt nagyon egyenetlen a kép. Sajnos nincsenek olyan statisztikák, amelyek mutatnák, hogy az egyes adatmezők milyen arányban vannak kitöltve, s mivel többségükre keresni sem lehet, ilyen módon sem tudunk becsléseket tenni.
- Az ismertető szerint „a könyv címlapja, tartalomjegyzéke és a közölt oldaltárolók megismerése révén megalapozottabb lehet a tankönyvválasztás”, és ez igaz is, hiszen ha belenézhetünk, akkor sokkal többet meg lehet tudni egy könyvről, mint egy akármilyen részletes bibliográfiai leírásból, vagy egy mindig reklámizú kiadói ismertetőből. Tartalomjegyzéket és oldalképeket azonban csak ritkán találunk, és azok is néhol szinte olvashatatlanok, úgyhogy ez a lehetőség egyelőre csak ígélet. Címlapkép sincs mindenhol, és néha még ahol lenne, ott sem jelenik meg: például a

tankonyvbazis.hu/tankonyv.php?id=17930 oldalon csak hibaüzenet jön kép helyett.

- Bár a honlapon nincs sok saját szöveg, két betűhibát azért így is sikerült találni: az egyik éppen a kereső űrlapon van: *Tankönyjegyzék*, a másik a könyvrendelésről szóló tájékoztatóban, ahol szintén elírták a „tankönyv” szót a www.tankonyvbazis.hu URL-címében. A könyvadatokban és -leírásokban nem nagyon fordulnak elő elírások vagy karakterkódolási hibák.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A <title>Tankönyvbázis</title> soron kívül a honlap nem tartalmaz metaadatokat, és ugyanez a cím van a könyvek és kiadók saját adatlapjaiban is, úgyhogy ezek az oldalak így automatikus módszerekkel nem gyűjthetők be, nem vehetők át nagyobb katalógusokba, keresőrendszerekbe. A beágyazott metaadatokon kívül „természetesen” MARC formátumú adatcserét sem tesz lehetővé ez a tankönyvkatalógus. Mivel minden aloldalnak saját és állandó (legalábbis annak tűnő) URL-je van, így legalább hivatkozni lehet rájuk.
- Ami a könyvek „emberi szemmel olvasható” bibliográfiai adatait illeti, azok a szolgáltatás céljának és felhasználói igényeinek nagyjából megfelelnek, de messze vannak a könyvtári színvonalú leírásoktól és megjelenítési szabványoktól. A tankönyvek után kutakodó tanároknak, és még

inkább a diákoknak leginkább az oldalszám hiányzik ezekből a leírásokból; elég furcsa, hogy miközben a könyv nagysága, kötésének módja, az ábrák aránya és egyéb jellemzői meg vannak adva, a terjedelmét jelző oldalszámnak elfelejtettek helyet csinálni az adatstruktúrában. Érdemes volna egy-két iskolai könyvtárral vagy könyvtárossal együttműködve kiegészíteni a bibliográfiai adatokat, vagy legalább hiperhivatkozást tenni például az OSZK katalógusának megfelelő rekordjára, ahol a pontos leírás mellett megnézhető a könyv oldalainak száma is, ami talán a legfontosabb információ annak, akinek azt meg kell tanulnia.

Beérkezett: 2007. VI. 21-én.

Drótos László

az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár Osztályán főkönyvtáros. A Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület elnökségi tagja.
E-mail: mekdl@iif.hu

Somogyi Tamás

rendszertervező.
E-mail: somogyit@freemail.hu

H I R D E S S E N !

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
kiadásában havonta megjelenik a

tmt Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

könyvtárak, információs intézmények szakfolyóirata,
amelyben megrendelésre hirdetés is elhelyezhető.

A megjelenő hirdetések célzottan a potenciális felhasználókhoz jutnak el.

A hirdetések ára:

- ◆ beszerkesztett (fekete-fehér): 60 000 Ft/oldal + 20% ÁFA
- ◆ szórólap elhelyezése (25 g-ig): 45 000 Ft + 20% ÁFA

A kiadvány formátuma: A/4. ◆ Tükörméret: 168 x 225mm

Bővebb információ:

BME OMIKK tmt Szerkesztőség

1011 Budapest, Gyorskocsi u. 5-7. • Levélcím: 1255 Bp., Pf.: 207.
Tel.: 457-5322 Fax: 457-5323 • E-mail: tmt@omikk.bme.hu

Nehézségei vannak elektronikus
folyóiratainak kezelésében?

Mi segítünk Önnek.

Az elektronikus folyóiratok és könyvek beszerzése, kezelése összetett és időigényes feladat. Az EBSCO széles körű szolgáltatásaival támogatja Önt ebben a munkában.

Ajánlatot kérünk Önnek a kiadótól, tisztázzuk a megrendelés körülményeit, és rendelkezésre bocsátjuk a használathoz szükséges információkat. Tájékoztatjuk Önt a régebbi évfolyamokhoz való hozzáféréssel és archív jogokkal kapcsolatosan, ezenkívül segítünk licencszerződéseinek megkötésében is.

Professzionális vevőszolgálatunk segít Önnek hozzáférési nehézségek, IP-cím-változások és más problémák leküzdésében.

Az EBSCO-megoldások elektronikus folyóiratok és könyvek számára minimalizálják az adminisztrációt és áttekinthetőbbé teszik a megrendeléseket.

Hadd dolgozzunk mi Ön helyett: vegye fel a kapcsolatot az EBSCO ügyfélszolgálatával még ma!

Keresse magyar anyanyelvű munkatársunkat:
Telefon: +49 30 34 005 111
Email: salesberlin@ebSCO.com

www.ebSCO.com

Látogassa meg standunkat
az orvosi könyvtárosok
Informatio Medica
konferenciáján Budapesten
szeptember 25-26. között!

EBSCO
INFORMATION SERVICES